

HAZAI ÉS NEMZETKÖZI JÓ GYAKORLATOK FELTÁRÁSA

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Készült az EFOP-3.4.5-VEKOP-17-2017-00001 azonosítószámú, *Rendszerszintű fejlesztések és hozzáférés bővítését szolgáló ágazati programok a felsőoktatásban* kiemelt projekt Kompetencia Pillér megvalósítása során.

Szerzők: Goldfárthné Veres Edit, Horn Dániel

Felelős kiadó:

Dr. Gloviczki Zoltán

© Oktatási Hivatal, 2020

Az Oktatási Hivatal kiadványa az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg. A kiadvány adatainak bármilyen formában történő nyilvános közzétételéhez vagy felhasználásához a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulása szükséges.

Hazai jó gyakorlatok összefoglalása (Goldfárthné Veres Edit)

A hazai jó gyakorlatok feltárása két kutatási hullámban, a projekt elején és végén valósult meg. 2017-ben 15 felsőoktatási intézményben strukturált kérdéskatalógussal, interjú keretében zajlott a vizsgálat, 2019 szeptemberében a sztenderd online kérdőíves kutatásba 35 válaszadó intézmény kapcsolódott be. A kompetenciamérés ágazati beágyazottsága jelentősen erősödött a projekt megvalósulásának időszaka alatt, amit maga a projekt is generált, illetve a kompetenciamérések elterjedését segítette az a forráslehetőség, amely szintén 2017-től vált elérhetővé a felsőoktatási intézmények számára és lehetővé tette intézményi mérőeszközök kidolgozását, intézményi adatfelvételek elvégzését, lemorzsolódás elleni beavatkozások elindítását.

A 2017-es interjúsorozat alatt még érezhető volt a bizonytalanság abban, milyen módon lehet legjobban megragadni a kompetenciamérés tartalmát, melyek a jól mérhető kompetenciák, mi szükséges a mérések beágyazásához, a mérések eredményeinek implementálásához. A kompetenciamérés összetett és nem öncélú rendszer: nem áll meg a mérésnél, ki kell dolgozni az eredmények hasznosításának intézményi csatornáit, hallgatói visszacsatolását és lehetővé kell tenni a kompetenciamérés egyéni eredményeire épülő fejlesztést is.

Mindezen keretfeltételek határozták meg és határozzák meg ma is a kompetenciamérések intézményi gyakorlatait. Azokban az intézményekben, ahol erős a vezetői elköteleződés és a feltételek rendelkezésre állnak, ott már beágyazottnak tekinthető a kompetenciamérés rendszere (például Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Szegedi Tudományegyetem). Az EFOP 343-as pályázatok hatása érvényesül több konvergencia régióhoz tartozó intézményben, a Miskolci Egyetemen, Eszterházy Károly Egyetemen megindultak fejlesztések, létrejöttek kutatócsoportok, elkezdődtek az intézményi kompetenciamérések.

Az EFOP 345 pályázat segített több intézményben a gondolkodás megindításában, a mérőeszköz rendelkezésre bocsátásával a mérések elvégzésében (például Soproni Egyetemen, Testnevelési Egyetemen az EFOP 345 projektben használt teszttel történt hallgatói mérés 2019 őszén).

A hazai jó gyakorlatok feltárása során a kompetenciáknak három szintjét különböztettük meg és tártuk fel ezek intézményi jelenlétét. A generikus kompetenciák az egyén kognitív és nem kognitív képességeit/készségeit mutatják; a szakspecifikus kompetenciák az adott szak/szakma végzéséhez szükségesek; a tudás a tárgyi/tantárgyi tudást jelenti.

A felsőoktatási intézmények között azokban, ahol központi szervezésű, teljes intézményi hallgatói körre kiterjedő mérések zajlottak az elmúlt két évben, többségében generikus kompetenciákat mértek.

A különböző speciális intézményegységi (intézeti, kari) mérések többsége szak-vagy szakmaspecifikus kompetenciákat mért.

Felsőoktatási intézményi szinten nagyon fontos kérdés a kompetenciamérés rendszerének üzemeltetése szempontjából annak eredménye, illetve felhasználása. Ahol régebb óta zajlik kompetenciamérés (például a Szegedi Tudományegyetemen) ott a kompetenciamérés „evolúciója” figyelhető meg: az első években önkéntes volt a méréshez csatlakozás, az eredmények alapján önkéntes volt a felkínált fejlesztési lehetőségbe a bekapcsolódás. 2019-ben, öt évvel az első méréseket követően kötelező a mérésben és fejlesztésben való részvétel egyaránt. Az ok racionális: jelentős erőforrásokat mozgat meg a kompetenciamérés, és ha eredményeként a hallgatók önként nem vesznek részt az érdekükben történő fejlesztésekben, akkor nem hatékony a szűkös intézményi források ilyen jellegű felhasználása.

A 2019-es felmérésben mindez visszaköszön: a válaszadó intézmények többsége kontrollált körülmények között, kötelezően megvalósított kompetenciaméréssel tervezne, ha rendelkezésre állna elegendő erőforrás a kompetenciamérési rendszer elindításához. A forráshiány nem csak a finanszírozási oldalon jelenik meg, humán-erőforrás és know-how hiány egyszerre jelentkezik a válaszadó intézmények többségénél.

A kompetenciamérési eredmények felhasználása lehet intézmény és hallgató fókuszú. Intézményi szinten az eredmények felhasználhatók képzési programok differenciálásához, tanterv vagy tananyag átalakításához, tanulástámogatáshoz – tananyagfejlesztéshez, oktatásmódszertan fejlesztéséhez például. A detektált gyengébb kompetenciaterületek fejlesztésére általános, mindenki által igénybe vehető hallgatói szolgáltatások (kompetenciafejlesztő tréningek) indíthatók el. Hallgatói szinten célzott, egyéni beavatkozások is tervezhetők (ez inkább a szakspecifikus kompetenciák mérésénél jellemző, például ha egy módszertani tárgyból alapteszten gyengébben teljesítő hallgatóknak felzárkóztató-korrepetáló kurzust indít az intézmény).

A kompetenciamérések szükségességét érzik az intézmények, jól megrajzolható az intézményi felhasználás köre is, azonban megfontolásra érdemes kérdés, hogy az erőforrás-ráfordítás arányban áll-e a ráfordítás eredményével, hasznosulásával. Azon intézményekben, ahol működő kompetenciamérési gyakorlatokat láthatunk a válasz egyértelműen igen. A kompetenciamérés, a mérés eredményeként megvalósuló hallgatói fejlesztés láthatóan fokozza a tanulmányi sikerességet, csökkenti a lemorzsolódást – és nem csak tantárgyi kompetenciák fejlesztése esetén. A Nyíregyházi Egyetemen a belépés fél évében tréninget tartanak a belépő hallgatói közösségeknek, amelyeken fejlesztik a kommunikációs-és szociális kompetenciákat: segítve ezzel a csoporttá alakulást, támogatva a kölcsönös tanulástámogatást (jegyzetek megosztását, segítségnyújtást). A csoportkohézió erősítése,

a hallgatói megküzdés támogatás érdekében több felsőoktatási intézmény indított az elmúlt években mentortanárok (osztályfőnök) által vezetett kompetenciafejlesztő kurzusokat, akár tantervi keretek között is (mint például a Miskolci Egyetem Gazdálkodástudományi Kara). Ezen kurzusokat nem minden esetben előzi meg mérés, jellegük szerint inkább generális, átfogó, adott tankör minden hallgatójára kiterjedő programok.

A felsőoktatási intézmények kompetenciamérési és kompetenciafejlesztési gyakorlata tehát színes. Vannak intézmények, ahol komoly és összetett mérési és fejlesztési rendszer működik, akár már évek óta; vannak intézmények, ahol megkezdődtek a mérések és a mérések eredményeként megindultak a hallgatói szolgáltatások fejlesztései; vannak intézmények, ahol mérés nélküli, de általános kompetenciafejlesztés zajlik.

A felméréssorozat eredménye, amelyet megerősített és a hazai jó gyakorlatok megismerését támogató workshopokon résztvevő felsőoktatási intézményi képviselők többsége is az, hogy a felsőoktatási intézmények többsége támogatja/támogatná a központi és intézményi kompetenciamérések elterjedését.

Nemzetközi jó gyakorlatok és szakmai utak (Horn Dániel)

A projekt során nemzetközi szakértői látogatások keretében került sor a jó gyakorlatok feltárására. Általánosságban elmondható, hogy míg nemzetközi együttműködésekben több jelenleg is fut, illetve számos projekt futott az elmúlt években, nemzeti felsőoktatási mérések nem igazán gyakoriak Európában (ezek közül az olasz illetve a finn példákra alább kitérünk). A nemzetközi projektek is rendszerint a sokkal nagyobb hagyománnyal bíró amerikai mérésekre támaszkodnak (mint pl. a Council for Aid to Education (CAE) Collegiate Learning Assessment mérés, az Education Testing Service vagy az ACT – eredetileg American College Testing - mérései)¹. Bár az OECD AHELO vizsgálata kétség kívül nagy visszhangot váltott ki a szakmán belül, a legújabb projektek igyekeznek olyan mérőeszközöket fejleszteni, amelyek kevésbé alkalmasak az egyes intézmények közvetlen összevetésére, és sokkal inkább fejlesztési, semmint elszámoltatási eszközként lehet rájuk tekinteni. A tervezett magyar felsőoktatási kompetenciamérés célrendszeréhez talán a német KoKoHs vizsgálat céljai állnak legközelebb. Mindkettőnek a lemorzsolódás csökkentése, illetve a közvetlen visszajelzés fontos célja. A KoKoHs a Magyarországon tervezettnél talán nagyobb hangsúlyt fektet a szak-specifikus képességek

¹ Az 1. függelékben található az összefoglalóban megjelenő programok listája.

mérésére. A 2019-ben indult angol Learning Gain projekt is középtávon hasznos tanulságokkal szolgálhat majd a magyar mérések kialakításakor.

A magyar kompetenciamérés projekt során egy nemzetközi műhelyre és hat nemzetközi útra került sor. Ezek közül az OECD CAE-vel közös Párizsi műhelyének, illetve a magyar küldöttség Birmingham City Universityn (BCU), és a finn KAPPAS projekt képviselőinél tett látogatásainak tanulságait alább foglaljuk össze. A Párizsi műhely a CLA+ mérés általános bemutatása volt, míg a BCU illetve a finn KAPPAS projekt ennek a mérésnek a helyi adaptációját vitte véghez.

E hármon kívül sor került egy látogatásra és konzultációra Berlinben egy nemzetközi szakértővel, Prof. Dr. Olga-Zlatkin Troitschanskaia-val, aki a német KoKoHs projekt tapasztalatait ismertette; Rómában, ahol az ANVUR (National Agency for the Evaluation of Universities and Research Institutes) képviselői a TECO (TEst sulle COmpetence) országos mérés bevezetésének megismerésére nyílt lehetőség; valamint a projektpillér munkatársai részt vettek egy PLA (peer learning activity) konferencián Pozsonyban, ahol további nemzetközi kompetenciamérési megoldásokról is tájékozódtak. Az alábbiakban ezek rövid eredményeire is kitérünk.

Nemzetközi workshop

A projekt fontos állomása volt a 2018. május végén megrendezett nemzetközi workshop, ahol a Szakmai Tanácsadó Testület (SZTT) tagjain és az Oktatási Hivatal (OH) munkatársain kívül neves nemzetközi és hazai szakemberek vitatták meg a projekt szakértő testülete által készített értelmezési kereteket és a kísérleti mérés első eredményeit.

Az értelmezési keretek, a kísérleti mérés és a nemzetközi műhely tapasztalatai nyomán rögzítésre került, hogy a kompetenciamérés célja az olyan kognitív és nem-kognitív kompetenciák azonosítása kell, hogy legyen, ami lehetőséget teremt a felsőoktatásba való bekerülés és bennmaradás minél pontosabb előrejelzésére. E célból fakadóan a felsőoktatásban való sikeresség keretrendszere került előtérbe, míg a munkában és életben való sikeresség valamelyest háttérbe szorult (bár tekintettel a két keretrendszer nagymértékű átfedésére, nem lett elvetve), azonban az intézmény hozzáadott értéke értelmezési keret okafogyottá vált (a végzés utáni lemorzsolódás, mint kimenet, értelmezhetetlen).

Párizsi OECD műhelykonferencia

Az OECD a projekt keretében szervezett nemzetközi műhely nyomán hívta meg az OECD a projekt képviselőit a CLA+ bemutatására szolgáló Párizsi workshopra. Az amerikai Council for Aid to Education (CAE) mérési szervezet az OECD-vel karöltve igyekszik elterjeszteni egy új, modern, felsőoktatási szektornak szánt, generikus képességeket mérő online eszközt (ennek a neve CLA+). A CLA+ egy standardizált teszt, mely a hallgatók általános képességeinek mérésére szakosodott. A legmodernebb technikákkal, és a pszichometria legújabb fejlesztéseivel méri a kitöltők analitikus érvelését (analytical reasoning and assessment), problémamegoldását (problem solving), írás-hatékonyságát (writing effectiveness) és írás módszereit (writing mechanics). Az USA-ban már több mint 10 éve használt CLA+ szoftver célja, hogy objektív értékelést adjon a hallgató kritikus gondolkodási, problémamegoldó képességeiről, érvelési és írási készségeiről az egyetemre történő be- illetve kilépéskor. Tekintettel arra, hogy Magyarország a felsőoktatási kompetenciamérés bevezetését teszteli, az OECD meghívta Magyarországot is erre a műhelyre. A műhelyen bemutatásra kerültek az eddigi felsőoktatási kompetenciamérések jó gyakorlatai, ezen mérések kihívásai, illetve maga a CLA+ eszköz is.

A műhelyen a résztvevők hangsúlyozták, hogy mennyire kulcsfontosságúak a mai társadalomban való sikeres helytálláshoz a generikus képességek és ezek fejlesztése, melyek mérésének metodológiája az utóbbi évtizedekben jelentős fejlődést mutatott. Elmondták, hogy mennyire örülnek, hogy az elmúlt években-évtizedekben ennyit fejlődött a tudásunk arról, hogy hogyan és mit kell/lehet mérni. Patricia Rosas, a mexikói University of Guadalajara példáját mutatta be, míg Enrique Froemel, a CLA+ Dél-amerikai adaptációjáról számolt be. Alberto Cioffi az olasz ANVUR (National Agency for the Evaluation of Universities and Research Institutes) TECO (TEst sulle COmpetence) mérését mutatta be. A TECO mérés az egyetemi képzés sikerességét hivatott majd mérni generikus és szak-specifikus képességek feltérképezésével. A 3 éves BA képzés végén mér, így a magyar projekt számára kisebb relevanciával bír, mint a Birmingham City University (BCU) által használt CLA+ mérés.

A műhelyen bemutatásra került a CLA+- adaptálási folyamat a BCU-n, részletesen bemutatásra kerültek az CLA+ adaptációs nehézségei, a zsákutcák és a tervezett jövő, ami felé a mérést kívánja az egyetem folytatni.

A CLA+ eszköz részletesen is bemutatásra került, majd a fordítástechnikai szolgáltatásokat kínáló belga cApStAn (www.capstan.be) képviselője adott elő a nemzetközi tesztek, és ezen belül is különösen a CLA+, különböző nyelvekre való adaptálásának folyamatáról. Végül szóba kerültek, hogy milyen lépések szükségesek ahhoz, hogy a CLA+-t egy adott ország adaptálja.

A Birminghami Egyetem a CLA+ (Collegiate Learning Assessment) mérőszoftvert alkalmazza a hallgatók fejlesztése érdekében. A BCU-n az elmúlt évtizedekben jelentős változásokat történtek, karok száma a 2/3-ra csökkent a korábbiakhoz képest, míg a kb. 24000-es hallgatói populáció jelentősen átalakult a 80-as évekbeli bevándorló családok leszármazottjai miatt. Ezzel párhuzamosan Országos Felsőoktatás Finanszírozási Tanács által országos szinten is elindult olyan projekt a 2010-es évek közepén, amely a hallgatók tanulási eredményeire koncentrált, amelyben a BCU is több más partneregyetemmel részt vállalt.

Többkörös egyeztetések után a diákok képességeinek méréséhez – a rendelkezésre álló módszerek figyelembevételével – az alábbi három pontban jutottak közös megegyezésre:

1. Mérhető a kognitív tudás - azaz, hogy a hallgatók mit tudnak és gondolnak
2. A „soft skillek” – attitűdök, érzések
3. A foglalkoztathatóság és a „karrier készség” – azaz a munka világára való felkészültség.

A mérések elvégzéséhez a CLA+ szoftvert találták a legalkalmasabbnak. Előnynek tekintették, hogy egyéni képet és részletes adatbázist kapnak a hallgatók fenti képességeiről és ezáltal definiálhatják akár egyén szinten a fejlesztési területeket.

Az első két évben az BCU-n problémát okozott a teszt választható, avagy kötelezővé tétele. Mivel előbbi mellett döntöttek csak alacsony kitöltési arányt tudtak produkálni. Realizálták továbbá, hogy a tesztek eredményes kitöltése komplett szervezést és több munkatárs (elsősorban nem akadémiai) bevonását igényli. További probléma volt, hogy ugyan az intézmény képet kapott a mérésben részt vevő hallgató képességeiről a kitöltött teszt tartalmába nem volt betekintési lehetősége.

Ami a hallgatókat illeti, nem fogadták osztatlan lelkesedéssel és elfogadással az egyébként több órát igénybe vevő tesztet. Az adaptáció a nyelvi azonosság miatt egy az egyben történt és bár angolszász területre, mégis akadtak „nyelvi” nehézségek, mivel a feladatok csak amerikai környezetben voltak értelmezhetők. Kiütköztek a két ország oktatási rendszerének különbségei is, pl., hogy az USA-ban hosszabb a képzési idő és a képzés eleje jobban koncentrált az általános képességek fejlesztésre. Nem volt szerencsés a teszt időzítése sem a hallgatók elmondása szerint, de sokan úgy vélték, hogy nem feltétlenül csak az általános kompetenciák mérésére koncentrált. A hallgatók jobban elfogadták volna a tesztelés eredményét, ha azok kiértékelését a munkáltatók, vagy más felsőoktatási intézmények végzik.

A tesztelést ezt követően kötelező jelleggel egy 200 fős fókuszcsoporton is elvégezték, ahol a diákok hasonló visszajelzéseket adtak, mint az első tesztelés során. Az egyetem a tesztmérések tapasztalatai alapján átalakította a tanterveket és beépítette a tesztet a kritikus gondolkodásra koncentrálna az első

szemeszter második hetébe, ezáltal rendszerszintűvé téve a bemeneti mérést, ugyanakkor lemondva a kimenetiről.

A bemeneti mérés során mind a hallgató, mind az intézmény kap egy „tükröt” az egyén képességeiről, de a továbbiakban arra ösztönzik a hallgatókat, hogy vegyenek részt azokban a kompetenciafejlesztő programokban, tevékenységekben melyeket az egyetem kínál számukra az akadémiai órák látogatásán túl. A BCU egyértelműen megfogalmazta a célját, hogy a hallgatóknak minden segítséget és lehetséges szolgáltatást megad, mely segíti őket a tanulmányaik sikeres elvégzéséhez és a munkaerőpiacon hasznos kompetenciák elsajátításához. Ez a bizonyos szolgáltatás keretrendszer a „Graduate+” néven került bevezetésre és néhány év alatt az egyetem legkedveltebb és innovatívabb projektjévé vált²

KAPPAS

A KAPPAS projekt célja, hogy a CAE CLA+ eszközt kipróbálja a belépő és kilépő finn felsőoktatási hallgatók között. A 2018. októberi találkozón a projektben közreműködő munkatársak bemutatták a KAPPAS projekt előzményeit, céljait, és jelenlegi állását. Mivel a mérés jelenleg is folyik, így eredménnyel a találkozó időpontjában még nem tudtak szolgálni.

A KAPPAS projekt az OECD AHELO projektjén alapul. A finn AHELO csapat nagyban megegyezik a jelenlegi KAPPAS csapattal. Az AHELO az amerikai Council for Aid to Education (CAE) Collegiate Learning Assessment (CLA) mérőeszközt használta a résztvevő országok felsőoktatási hallgatóinak kognitív képességeinek mérésére. A KAPPAS a továbbfejlesztett CLA+ eszközt adaptálja finn és svéd nyelvre és használja fel a finn felsőoktatási hallgatók generikus kompetenciáinak mérésére.

² A Birmingham City University (BCU) Graduate+ program célja a hallgatók tanterven kívüli aktivitásainak növelése a lemorzsolódás csökkentése és a munkaerőpiaci elvárásokra való felkészítés érdekében. A programban a hallgatók különböző problémamegoldási, vállalkozásfejlesztési, általános műveltségi fejlesztéseken vehetnek részt. A 2016-ban elindított Graduate+ program nem példanélküli az angolszász felsőoktatási környezetben, a hallgatói motiváció témája széles szakirodalmi feldolgozottságú. A BCU munkatársai Student Engagement Identity Motivation and Community c. kötetükben mutatják be az általunk felépített rendszer működési modelljét, fogalomrendszerét valamint a kiépítés jelentősebb esettanulmányain keresztül néhány gyakorlati észrevételt is megfogalmaznak. Bővebben: Student Engagement Identity Motivation and Community - Claus Nygaard, Stuart Brand, Paul Bartholomew, Luke Millard, Libri Publishing 2013. <https://graduateplus.bcu.ac.uk/>

A KAPPAS projektben a 37 finn felsőoktatási intézmény közül összesen 18 vesz részt, amelyek közül 7 Alkalmazott Tudományok Egyeteme míg 11 Tudományos Egyetem. A projekt igyekszik a résztvevő egyetemek elsőéves (belépő) és harmadéves (kilépő) hallgatói közül egy reprezentatív mintát kiválasztani. A mintavétel nem az egyén, hanem a tanulási csoport szintjén reprezentatív (remélve, hogy így a részvételi hajlandóság magasabb lesz). Eredetileg 5000 hallgató felmérését tervezték, ám jelenleg a cél az, hogy 3600 hallgató érvényes adatai az év végére rendelkezésre álljanak.

A KAPPAS projekt kimondott célja, hogy a felsőoktatás egészének a generikus képességek fejlődésére gyakorolt hatását meg tudják állapítani. Az eredményeket semmiképpen nem fogják, és nem is tudják, az intézmények összehasonlítására felhasználni, hiszen az egyes intézményekből jellemzően egy-két képzési terület vesz csak részt. Így miközben országos szinten a képzési területekre reprezentatív lesz a minta, intézményi szinten nem.

Az egyszerre felmért be- és kimeneti méréstől azt remélik, hogy – megfelelő modellek felhasználásával – egy jó becslést tudnak adni a felsőoktatási szektor hallgatói képességekre gyakorolt hozzáadott értékére.

A CLA+-nak a finn környezetben is voltak adaptációs nehézségei. A finn projekt szakértői szerint az ún. kognitív laboratóriumok nagyban hozzásegítettek ahhoz, hogy egy amerikai tesztet ne csak nyelviileg de kulturálisan is lehessen adaptálni. A kognitív laboratóriumokban a KAPPAS projekt keretein belül 20 hallgatót kértek meg arra, hogy úgy oldja meg a tesztet, hogy közben hangosan kommentálja, amit gondol a tesztről és eközben videóra veszik. A kognitív laboratórium alatt derült ki például, hogy az amerikai diákoknak szánt magyarázatok a finn hallgatóknak túlzók, és sokkal kevesebb is elegendő lenne.

A megbeszélésen szóba került a mérés informatikai háttere is. A mérést az ITS - a CAE hosszú-távú partnere segíti. A tesztet a hallgatók egy biztonságos böngészőn keresztül, Dublini szervereken töltik ki, így nagy számításkapacitású gépekre nincs szükség, csupán egyszerű, internet kapcsolattal rendelkező számítógépekre. A mérés folyamata megoldható előre kiképzett és felkészített felügyelővel, aki segíti a hallgatókat a kitöltésben.

A KAPPAS projekt jelenleg az adatgyűjtés fázisában jár. A beérkezett válaszok után a finn szakértők szerint 2-3 hónapra lesz szükség, hogy a válaszok pontozását kialakítsák, és utána fognak csak tudni bármit mondani az eredményekről. Azaz várhatóan 2020 nyarára lesz újabb olyan fázis, ahol a KAPPAS projekt tanulságai levonhatók.

KoKoHs

A projektben való közreműködésre felkért egyik nemzetközi szakértővel, Prof. Dr. Olga-Zlatkin Troitschanskaiával történt személyes egyeztetés 2018. márciusában Berlinben. A KoKoHs (Kompetenzmodelle und Instrumente der Kompetenzerfassung im Hochschulsektor – Validierungen und methodische Innovationen) elnevezésű tudományos kutatási projekt koordinációs vezetője a projekt indulásáról elmondta, hogy az oktatási minisztérium (a PISA akkori megállapításai okozta sokk után) igényt támasztott egy átfogó összefoglaló írására, amelyből kiderült, hogy a felsőoktatási oktatási kimenetek mérése hiányzik. Így megszületett az igény egy ilyen mérésnek a megalapozására is.

A minisztérium és a német rektori konferencia 2010-ben pályázatot hirdetett a német felsőoktatási egyetemeknek a felsőoktatási kimenetek mérésére az egyes tudományterületeken. (A program második hulláma 2016-2020 között zajlik valamivel kisebb keretből és kevesebb támogatott résztvevővel). A 24 projektet a Mainzi Egyetem, illetve a Berlini Humboldt Egyetem irányítja. A 24 projekt a tanárképzés, pedagógia-pszichológia, az MTMI, és a gazdálkodástudomány-közgazdaságtudomány területén valósul meg. 2016-tól az MTMI már nem része a vizsgált területeknek, de helyette bekerült az egészségtudomány. A projekt célja főleg diagnosztikus, de célja annak előrejelzése is, hogy mely tanulók lesznek lemorzsolódók, és hol lehet beavatkozni.

A szakértő véleménye szerint az általános képességek csak körülbelül 20%-ban magyarázzák az iskolai sikerességet és a lemorzsolódást (dropping out), míg a szakspecifikus képességek (bemenetnél mérve) már 70-80%-ban. Ezek mellett a tanulási motiváció fontos még. Ezen megállapításait főleg a gazdálkodástudományi, közgazdasági területen végzett méréseikre alapozta (WiWiKom). Vagyis bemenetnél érdemes szakspecifikus képességeket mérni általános képességek helyett.

A német felsőoktatásban nincs felvételi, vagyis nagyon nagy a lemorzsolódás az egyetemi bekerülés után – az MTMI területen akár 60-70%-os, gazdaságtudományi területen is 30-40%. Troitschanskaia szerint a munkaerőpiac is elvárja és jutalmazza a szakspecifikus képességek meglétét, a szakspecifikus képességek bemeneti mérése jó előrejelző, véleménye szerint más országokban is. Belépéskori teszteket készítettek az informatika, a tanárképzés, az egészségtudomány és történelem területen, de a jogi és műszaki tudományokhoz (technical sciences) nem valósult meg, nem lehetséges, (utóbbi esetben a szakértő a matematikai készségek felmérését javasolta).

A szakértő szerint nem lehet minden diszciplínát mérni, ezért az általános képességek mérése mellett a számukra legfontosabb 4-re fókuszálnak (tanárképzés, gazdaságtudományok, MTMI, egészségtudomány). Ezek közül az első kettőhöz rendelkezésre állnak megfelelő eszközök bemeneti mérések végzéséhez, a második kettőre (még) nincsenek. A gazdaságtudományi területen végzett

kimeneti mérésnél (WiWiKom) például azonnali visszajelzést is adnak a hallgatóknak, akik az eredményüket összevethetik az egyetemi átlagokkal. Ezt a hallgató akár fel is használhatja a munkaerőpiaci jelentkezéseknél.

ANVUR

2019 májusában került sor a projekt munkatársainak látogatására Rómában a National Agency for the Evaluation of Universities and Research Institutes (ANVUR) szakértőinél. A látogatás célja a TECO (TEst sulle COmpetence) országos mérés bevezetésének megismerése volt. A TECO mérés az egyetemi képzés sikerességét hivatott majd mérni generikus és szak-specifikus képességek feltérképezésével. A teszt a 3 éves BA képzés végén mér (így a magyar projekt számára kisebb relevanciával bír, mint a Birmingham City University által használt CLA+ mérés). A részvétel az intézmények és a hallgatók számára egyaránt önkéntes; az adatfelvétel online történik, és a hallgatók megismerhetik saját eredményeiket a benchmarkhoz viszonyítva, az intézmények pedig aggregált eredményeket kapnak vissza. A főbb mért területek az írás-olvasási, számolási, problémamegoldási, állampolgári ismeretekre vonatkozó és angol nyelvi kompetenciák – utóbbi három esetében a mérőeszköz kidolgozása még tart. A szakspecifikus mérések esetében az előkészítést, a mérendő kompetenciaterület kijelölését és a tesztalkotást egy jelentkező szakértőkből összeállított szakmai csoport végzi, az ANVUR feladata a próbamérés koordinálása és az elemzés lebonyolítása, majd a továbbfejlesztést ismét a szakértői csoportra bízzák. A méréseket az ANVUR a jelentkező intézményekkel közösen bonyolítja le. Az előkészítés, tesztalkotás és előzetes tesztelés a fizioterápia, ápolás és radiológia területén már megvalósult a tanárképzés, filozófia, irodalom és pszichológia területén pedig még zajlik.

Szemben a lemorzsolódásra fókuszáló hazai mérésekkel és ezek fejlesztési céljával a TECO mérés az intézmények önértékelésére koncentrál, és összehasonlíthatóságukat tartja szem előtt. A két mérési rendszer mégis nagyon hasonló (jogi és informatikai) kihívásokkal küzd; kihívás a hallgatók motiválása, a majdani kötelező tesztelés esetében pedig a nagyszámú adatfelvétel lebonyolítása, tartalmilag pedig a szakterületi alapvető ismeretek meghatározása, és a problémamegoldási készségek megbízható és valid mérése csak zárt kérdésekkel történő mérőeszköz alkalmazása esetén. Fontos tapasztalat még, hogy az olaszországi szakértők számára lényegesen gyengébb minőségű adminisztratív adatok állnak rendelkezésre, így abból hasonló modellek alkotása, vagy a felsőfokú intézmények számára nyújtandó szolgáltatások megvalósítása nem lehetséges.

Intended and Achieved Learning Outcomes – Peer Learning Activity, Pozsony

2018 áprilisban Pozsonyban került megrendezésre a „Intended and Achieved Learning Outcomes” című PLA műhely. A PLA (peer learning activity) célja a tervezett és az elért tanulási eredmények közötti kapcsolat feltárása nemzeti szinten a gyakorlati esetek megvitatásával, különös tekintettel az Európai Képesítési Keretrendszer 4. és 6. szintjére. A konferencia célja alapvetően a jelenlegi szlovák nemzeti képesítési keretrendszer átalakítását és az új keretrendszer kialakítását hivatott támogatni, ugyanis jelenleg az ezt meghatározó jogalkotó nem találkozik a szakmával, így a munkaerőpiacra való belépéskor bizonyos területek távolabb állnak az aktuális elvárásoktól, mint a többi. Ennek érdekében különböző országok keretrendszerei kialakításának módszereiről, a kialakításkor figyelembe vett tényekről, a kommunikációs és döntéshozatali láncról, valamint előnyökről és hátrányokról egyeztettek a résztvevők. A rendező ország, Szlovákia, német mintára tervezi kialakítani a saját keretrendszerét és kulcsfontosságúnak tartja, hogy ezt mindenképpen a munkaerőpiaci szereplők bevonásával tegye, valamint, hogy a keretrendszert 3-5 évente felül kell vizsgálni. Kerekasztal és plenáris beszélgetések folytak a tanárok támogatásáról, a még egyértelműbb képzéssel kapcsolatos elvárásokkal szembeni iránymutatásról, valamint a megszerzett tudás és a keretrendszer elvárásainak szinkronjának ellenőrzéséről. A műhelykonferencia legnagyobb részt a köznevelésre fókuszált, így a tervezettnél kisebb relevanciával bírt a kompetenciamérés pillér számára. A projekt szempontjából relevánsnak számíthat egy működő mérőeszköz, melyet a konferencián ismertettek a szlovák kollégák. Az ún. „IT-Fitness Test” (<https://www.itfitness.sk/sk/>) célja, hogy felmérje a különböző korosztályok informatikai képességeit online mérőeszközzel, azonnali visszajelzéssel. Ez jelenleg csak szlovák nyelven érhető el.

Összegzés

A nemzetközi írott dokumentumok és a nemzetközi utak tapasztalatai alapján azt lehet mondani, hogy Európában nem működik kiforrott, felsőoktatási hallgatókat bizonyítottan megbízható módon mérő kompetenciamérés. Az elmúlt évtizedben jó pár nemzeti próbálkozás volt és van a különböző célokat kitzűző kompetenciamérési programok elindítására, működtetésére. Ezek közül több jelenleg is folyik – pl. KAPPAS projekt (Finnország), TECO (ANVUR, Olaszország), a CLA+ tesztelése (BCU, Anglia), Learning Gain (Egyesült Királyság), KoKoHs (Németország) –, de egyiket sem lehet kifejezetten egyértelmű jó példaként felhasználni a magyar felsőoktatási kompetenciamérés kialakításához. Szemben a (részben) szakspecifikus, diszciplináris méréseket célzó (olasz és német) megközelítésekkel, a hazai projekt elsősorban a generikus kompetenciák vizsgálatának lehetőségeire kíván összpontosítani; a létező és nemzetközi környezetben alkalmazott generikus kompetenciamérések (pl. CLA+) esetében a felkeresett nemzetközi szakértők (Anglia, Finnország) a nyelvi és kulturális adaptációs nehézségek

mellett annak rendkívül korlátozott előrejelző képességét hangsúlyozták a lemorzsolódás esetében, illetve az első tapasztalatok összegyűjtése, kiértékelése jelenleg még folyamatban van.